

KAI KURIOS HUMANITARINIŲ MOKSLŲ KAITOS PROBLEMAS

Bronislovas Kuzmickas

Mykolo Romerio universiteto Humanitarinių mokslų instituto
Filosofijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4648
Elektroninis paštas: brkuzm@gmail.com

Pateikta 2011 m. kovo 1 d., parengta spausdinti 2013 m. vasario 11 d.

Anotacija. *Humanitariniai mokslai, kaip ir kitos kultūros sritys, šiandien susiduria su daugiariopais iššūkiais, kuriuos sukelia globalizacija, socialinio gyvenimo pokyčiai, sparti informacijos ir komunikacijos priemonių raida. Nyksta tradiciniai hierarchiniai ryšiai ir skirtumai tarp įvairių kultūros sričių. Todėl blanksta ribos tarp humanitarinių ir socialinių mokslų, skirtingų meno žanrų ir stilių ir, kita vertus, suartėja įvairių pasaulio regionų, ypač Vakarų ir Rytų, kultūros, darančios įtaką tarpkultūrinių dialogų plėtrai. Visa tai skatina humanitarus ieškoti modernių ir konceptualių priemonių produktyviai interpretuoti naujai kylančius gyvenimo reiškinius, taip pat permąstyti ir reinterpretuoti tradicinės kultūros palikimą. Šiuolaikiniams humanitariniams mokslams būdingas tarpdiscipliniškumas ir daugiakultūriškumas taip pat kelia sudėtingų metodologinių problemų. Skaitmeninis humanitarinių mokslų pasaulis, tarpdiscipliniškumas, daugiaterpės informacijos semiotinės studijos, daugiaterpė komunikacija – tai nauji humanitarinių mokslų atsakai į iššūkius ir tuo pat metu nauji iššūkiai humanitariniams mokslams.*

Reikšminiai žodžiai: *humanitariniai mokslai, kultūra, menas, kūryba, informacinės technologijos, virtualumas, komercializacija.*

Įvadas

Bandymas apibendrinančiu filosofiniu požiūriu apibūdinti šiuolaikinę humanitarinių mokslų būklę, turint galvoje jų tyrimo sritis, metodų savitumą („moksliškumą“), įžvelgti kaitos tendencijas – nelabai dėkingas, bet neabejotinai reikalingas uždavinys. Konkretesni humanitarinių ir socialinių mokslų Lietuvoje būklės ir vertinimo aptarimai gan išsamiai nušviesti paskutinio dešimtmečio kultūrinėje spaudoje¹.

1. Istoriskumas

Pradedu nuo to, kas gerai žinoma, – gamtos mokslų sritis – tai objektyvių dėsningumų, būtinybės pasaulis; tuo tarpu humanitariniai, iš dalies ir socialiniai mokslai tyrinėja žmogaus kultūrinės veiklos, kūrybos, saviraiškos, laisvės ir atsakomybės sferą. Kultūrinėje veikloje yra kuriami specifiniai daiktai ir tekstai, kuriais išreiškiamos bei įkūnijamos kūrėjų subjektyvios būsenos, kultūros istoriko Erwino Panofskio žodžiais tariant – „chaotiška liudijimų apie žmogų įvairovė“², kurias lydi apmąstymai, vertinimai, interpretacijos, filosofinės refleksijos, kas savo ruožtu taip pat sudaro reikšmingą kultūros audinio dalį. Visa tai minėtas autorius įvardina kaip ženklus, dokumentus, liudijančius žmonių dvasines būsenas, kurioms būdingas istorinio išliekamumo matmuo. „Todėl šie dokumentai turi savybę išlikti laike, ir kaip tik ši savybė labiausiai domina humanitarą. Mat humanitaras iš esmės yra istorikas“, – teigia jis³.

Istorinis matmuo, be abejonės, yra vienas svarbiausių humanitarinių mokslų savitumų. Istorinis laikas juose suvokiamas kaip nenutrūkstama tėkmė, tyrinėjami ne vien praeities įvykiai ir darbai, bet ir dabartis, aiškinama jos prasmė, kuriamos gyvenimo sampratos, teikiami vertinimai, įžvelgiamos ateities perspektyvos, kuriamos jos vizijos. Žvelgiant šiuo požiūriu, galima matyti, kad humanitariniai mokslai ne vienu aspektu priartėja prie meno, gan panašūs kai kurie jų „gebėjimai“ ir kompetencijos. Plačiai žinomas Kanados kultūrologas Marshallas McLuhanas veikale „Kaip suprasti medijas“ rašo, kad menininkas pagauna kultūrinio ir technologinio iššūkio prasmę dešimtmečiais ankščiau, nei pasireiškia jo transformuojantis poveikis⁴, o pasak tame veikale cituojamo Wyndhamo Lewiso, „menininkas visada rašo detalią ateities istoriją, nes jis vienintelis supranta dabartį“⁵.

1 Ar valstybė turi mokslo plėtros viziją? Humanitarinių mokslų būklė. *Kultūros barai*. 1998/3: 6–12; Humanitarinių ir socialinių mokslų vertinimo kriterijai. *Kultūros barai*. 1999/2: 11–16; Humanitariniai ir socialiniai mokslai: krizė ar pakilimo pradžia? *Kultūros barai*. 2003/5: 2–7.

2 Panofsky, E. *Prasmė vizualiniuose menuose*. Vilnius: Baltos lankos, 2002, p. 16.

3 *Ibid.*, p. 15.

4 McLuhan, M. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, p. 79.

5 *Ibid.*

2. Informacinės technologijos

Toliau kalbant apie humanitarinių mokslų būklę bei galimas jų kaitos tendencijas, negalima nematyti tų pokyčių ir juos sukeliančių veiksnių, kurie šiandien yra akivaizdūs visoje kultūroje, ypač menuose, o jie yra itin reikšminga humanitarinių mokslų tyrimo sritis. Tarp tų veiksnių reikia išskirti sparčią kompiuterinių technologijų plėtrą ir platų jų taikymą. Tenka kalbėti ne apie dalinius pasikeitimus bei atskiras inovacijas, kurių kultūros istorijoje netrūko niekada, bet apie gilų, galima sakyti, paradigminį, posūkį, keičiantį daugelį ligšiolinių požiūrių į kultūrą ir meną, į jų kūrimo, suvokimo ir vartojimo būdus. Visa tai atsispindi ir daug ką keičia ir humanitariniuose moksluose, kelia jų kūrėjams naujus uždavinius.

Jau minėtas M. McLuhanas, analizuodamas informacinių technologijų arba medių istoriją, jau prieš keliasdešimt metų skyrė tris jų raidos eras: pirmoji – sakomo žodžio, oralinės komunikacijos era; antroji – rašto, spausdinto žodžio era ir trečioji, šiuolaikinė – elektroninių audiovizualinių komunikacijos priemonių epocha. Dėl tikslumo reikia pasakyti, kad šiandien greta pastarųjų tebeveikia ir spausdinamo bei skaitomo žodžio komunikacija, knygų bei kitokių spausdinamų ir skaitomų tekstų turime netgi daugiau nei bet kada anksčiau, tačiau elektronika akivaizdžiai pradeda vyrauti ir „kelia grėsmę senajai, fonetiniu raidynu paremtai rašto technologijai“, – sako M. McLuhanas⁶, stumia ją į kultūrinio gyvenimo pakraštį. Prancūzų mokslininkas Bruno Latouras šias technologijas vertina kaip epochinės reikšmės naujoves: „Žmonės skirs laikotarpius „prieš“ ir „po“ kompiuterio taip pat kaip metus „prieš Kristų“ ir „po Kristaus.“⁷

Elektroninė komunikacija nėra vien techninė žinių perteikimo priemonė, bet daro poveikio žmogaus savivokai, pasaulėžvalgai, orientacijai pasaulyje, nevienareikšmiškai įsiveržia į meno ir mokslo sritis. Keičiasi erdvės ir laiko nuotolių perspektyva, pasaulis sumažėja, tolimi įvykiai gali būti žinomi ne blogiau negu artimi, istorinis laikas sutrumpėja ir surelatyvėja. „Didelis informacijos kiekis ir jos perdavimo greitis pasaulį padaro simultanišką; jame visos istorinės epochos ir visos patirtinės erdvės vietos ekrane suvienijamos esamajame laike“, – rašo vokiečių autorius⁸. Tai atveria naujas galimybes kūrybinei saviraiškai, leidžia naujais būdais peržengti esamąją tikrovę ir išreikšti asmens subjektyvumą, kas vakarietiškoje kultūroje tradiciškai buvo meno kūrybos sritis.

3. Virtualumas

Kartu su kompiuterinėmis technologijomis į tradicinį estetinės kultūros bei meninės tikrovės pasaulį aktyviai skverbiasi virtualioji tikrovė. Reikia pasakyti, kad virtualumas nėra kažkas visiškai nauja žmogaus dvasiniame pasaulyje, galima kalbėti apie prigimtinių virtualumą, būdingą žmogaus dvasinei veiklai, „kuri vyksta sapnuose, svajonėse, tikrovės vizijose (regėjimuose), haliucinacijoje, klie dint, vaikų žaidimuose, fantazijose“, –

6 McLuhan, M., *supra* note 4, p. 93.

7 Latour, B. *Mes niekada nebuvo modernūs*. Vilnius: Homo liber, 2004, p. 68.

8 Kurnitzky, H. *Necivilizuota civilizacija: kaip visuomenė pralaimi savo ateitį*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2004, p. 157.

rašo rusų mokslininkai V. Byčkovas ir N. Mankovskaja⁹. Virtualia gali būti laikoma ir atsiverianti per simbolius, suteikiančius veiklai prasmę, patyriminė tikrovė.

Tačiau tai natūralus, savaiminis virtualumas, tuo tarpu naudojantis technologijomis meno kultūroje besiplėtojantis virtualumas yra ištiesai kuriamas, neieško savo turinio atitikmenų tikrovėje ir tai daug ką keičia. Klasikinio meno tikrovė yra kuriama laikantis mimezės principo, kai pagal vienokio ar kitokio stiliaus kanonus yra vaizduojamas, išreiškiamas realusis gyvenimas, o virtualioji tikrovė – grynoji savikūra, virtualią tikrovę kuriantis menininkas ne ką nors vaizduoja ar išreiškia, bet laisvai modeliuoja savą pasaulį, jame gyvena ir veikia. Reprerentacijos atsakymas ženklus ne tik mene, bet ir filosofijoje, pavyzdžiui, prancūzų filosofas Gilles'is Deleuze'as plėtoja požiūrį, kad filosofinio mąstymo savitumą sudaro ne pasaulio ir žmogaus gyvenimo refleksija bendrybės požiūriu, savo filosofijoje ne reflektuoja gyvenimą, o kuria konstruktus, kurie nieko nereprezentuoja.

Keičiasi ir daugelis bendresnių sampratų bei požiūrių į kultūrą ir meną, į žmogų, kaip kultūros kūrėją ir vartotoją, į kultūros vartojimo būdus, į dabarties kultūros ryšį su praeities palikimu. Tai kuria visiškai naują, ne tik estetinę, patirtį, todėl humanitarinių mokslų laukia neatidėliotina reikmė kurti naujas prieigas ir kriterijus, leidžiančius adekvačiai apmąstyti ir aprašyti šią patirtį, įvertinti jos poveikį ir suvokėjo, ir kūrėjo asmenybei.

Neatsiejama aptariamojo kultūrinio vyksmo pusė yra filosofiniai apmąstymai, kurių raidos ženklūs etapai yra vykęs perėjimas nuo klasikinės filosofijos prie neklasikinės, o nuo pastarosios – prie postmodernistinės filosofijos. Nors teorijos, įvardijamos postmodernizmo terminu, yra skirtingos ir skirtingai vertinamos, jų poveikis humanitariniams mokslams, kaip ir visai vakarietišakai humanitarinei kultūrai, yra akivaizdus ir pasireiškia užmoju kritiškai permąstyti pamatines kultūros sampratas, atskirų meno kūrybos sričių vertinimo kriterijus.

Postmodernizmo idėjų veikiamoje meno kultūroje irsta tradicinė hierarchinė kultūros sandara, nyksta kai kurių klasikinės kultūros sričių skirtumai, pirmiausia – aukštosios, arba elitinės, ir vadinamosios masinės kultūrų, meno ir nemeno skirtis, nusitrina ribos tarp meno stilių ir žanrų, iš dalies ir tarp humanitarinių mokslų disciplinų. Šiuose moksluose silpsta klasikinės mąstymo paradigmos suponuotas disciplinų apibrėžtumas, nyksta tradicinis hierarchinis išsidėstymas. Keičiasi akademinų tyrimų vieta šių mokslų sistemoje, pavyzdžiui, „akademinė dailės istorijos disciplina praranda savo iškilą vietą kultūros tyrinėjimuose ir pačioje kultūroje“, – teigia menotyrininkė¹⁰.

Kartu su kultūros tradicinės sandaros irimu, estетinių reiškinų visumoje netenka ankstesnės išskirtinės svarbos tokios vertybės kaip grožis, didingumas, heroizmas, trağiškumas, harmonija, tobulumas, žadinusios išties menininkų kartų kūrybinį įkvėpimą. Galima teigti, kad atėjo pagrindinės klasikinės Vakarų estetikos kategorijos *grožis*

9 Byčkov, V.; Mankovskaja, N. Virtualistika kaip nauja XXI amžiaus estetikos sritis. Iš: *Estetikos ir meno filosofijos probleminų laukų sąveika*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008, p. 104.

10 Vaišvilaitė, I. Pirmeiviškas požiūris. *Knygų aidai*. 2010, 1: 22.

saulėlydis¹¹. Grožio kultas sąmoningai dekonstruojamas ir „demaskuojamas“, – „dabar Grožis jau tik puošmena be jokių pretenzijų į tiesą ar į ypatingą sąsają su Absoliutu“¹².

Kaip lygiaverčiai minėtoms klasikinėms vertybėms estetinių kategorijų lauke atsiduria tokie reiškiniai, kaip bjaurastis, perversija, nenormalumas, marginalumas, unikalios būsenos, nieko nestebina, kad išnyksta skirtumas tarp skausmo ir malonumo, gero ir blogo, gražaus ir bjauraus. „Dabar vis dažniau meno kūrinio herojumi tampa marginalas – paribio ar užribio asmenybė, nusikaltėlis, degradantas, dvasios ligonis.“¹³

Tokiam vertybių skalės pokyčiui, be kitų veiksnių, didžiulį poveikį turėjo psichanalizės teorija, egzistencializmo filosofija. Tam taip pat neabejotinai turi reikšmės ir atsisakymas europocentristinės kultūrinės orientacijos, atvirumas ir pažintis su kitomis, ypač rytietiškomis, kultūromis, jų simboliais ir meno kūriniais, „paremtais kitokiomis proporcijų, grožio, harmonijos sampratomis“¹⁴, neatitinkančiomis klasikinės Vakarų estetikos kūrėjų per amžius puoselėtų grožio ir harmonijos idealų.

Tačiau būtų paviršutiniška galvoti, kad klasikinės paradigmos irimas yra vien savotiškas destruktvyvios krypties vyksmas. Tolstant nuo tradicinių stereotipų atsiveria naujos kūrybinės saviraiškos erdvės, mezgasi ir plečiasi tarpdisciplininės sąveikos, atsiranda ir populiarėja nauji žanrai – esė, žurnalistinis romanas, kuriasi vadinamosios paribio disciplinos, tokios, kaip literatūros sociologija, meno sociologija, intensyviai plėtojama atskirų meno šakų, pavyzdžiui, literatūros ir muzikos¹⁵, lyginamoji analizė, filosofijos ir muzikos ryšio interpretacija¹⁶. Populiarėja naujos, buvusios marginalinės meninės kūrybos formos, tokios kaip hepeningai, instaliacijos, kompiuteriniai objektai.

4. Komercializacija

Reikia pasakyti, kad klasikinių hierarchinių struktūrų irimas nėra būdingas vien kultūrai, hierarchiniai bei kitokių gradacijų skirtumai yra smarkiai sumažėję arba iš viso išnykę ir daugelyje kitų gyvenimo sričių. Mūsų aptariamose temose požiūriu ypač svarbu tai, kad vyksta įvairialypis ekonomikos ir kultūros suartėjimas ar net susiliejimas – prekių gamyba, prekyba, finansai, vartojimas įgauna kultūrinės atributikos bruožų, o kultūra vis labiau gręžiasi į ekonomiką ir tampa nuo jos daugiau priklausoma. Kultūros industrija, kultūros vadyba – šių laikų terminai, įvardijantys kultūrinės veiklos, įskaitant meno kūrybą, organizavimo būdus, kai kūrybinis produktyvumas siejamas su finansiniu pagrįstumu.

11 Andrijauskas, A. Estetikos ir meno filosofijos probleminių laukų sąveika. Iš: *Estetikos ir meno filosofijos probleminių laukų sąveika*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008, p. 29.

12 Jameson, F. *Kultūros posūkis: rinkiniai darbai apie postmodernizmą* (1983–1998). Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 2002, p. 104.

13 Jekentaitė, L. Dvasios suteneriai: ribos ir užribiai. Iš: *De profundis. Psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007, p. 199.

14 Andrijauskas, A., *supra* note 11, p. 17.

15 Brūzgienė, R. *Literatūra ir muzika: paralelės ir analogai*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.

16 Jekentaitė, L., *supra* note 13, p. 15–30.

Šitokia raida, viena vertus, reiškia neabejotiną kultūros demokratėjimą, kultūra tampa prieinamesnė, ateina, jas sukultūrinama, į tas žmonių gyvenimo sritis, kurioms dar visai neseniai nebuvo taikomi kultūros reikalavimai. Bet kita demokratėjimo pusė yra tai, kad keičiasi kultūros, o ypačingai meno kūrinio ir suvokėjo santykio pobūdis, menas „kasdieniškėja“, netenka išskirtinumo, pakylėtumo bei kitų specifinių vertingumo bruožų, kurie itin svarbūs klasikinėje estetinės kultūros sąmonėje. Meno pasaulyje, kaip ir kitose kultūros, švietimo srityse, išivyrąja rinkodaros principai, menai, kultūra apskritai suprekinama, klostosi padėtis, kai menininkai dažnai jau nebe meną kuria, o tik vykdo projektus, laikydami griežtų finansinių reikalavimų, estetiniai kriterijai nebūtinai yra svarbiausias kūrybos motyvas.

Tolstama nuo tradicinės menininko pašaukimo, meno ir meninės kūrybos paskirties sampratos. Tradicinėje sampratoje akcentuojamas originalumo, tobulumo, harmonijos siekis, iškeliamas kūrybinio genijaus savitumas, jo nevaržoma kūrybinė laisvė, kūrinių savaiminė vertė, o dabartiniame komercializuotame pasaulyje menininkas yra priverstas taikytis prie meno rinkos, jai tarnaujančios reklamos reikalavimų. Gausėja atvejų, kai meno kūryboje nebe originalios estetinės raiškos siekiama, o tik imituojamos praeities meno formos, rekonstruojami, pergrupuojami seniai žinomi dalykai, menas virsta dekoracija. Komercializacijos poveikis daugeliu požiūrių keičia kultūros reiškinių, prie kurių priskirtini ir humanitariniai mokslai, vietą ir funkcionavimo pobūdį visuomenėje.

Savaime aišku, kad visa tai tiesiogiai ir netiesiogiai veikia humanitarinių mokslų būklę ir kaitą, kelia klausimus, kaip ir kiek šie mokslai gali toliau transformuotis turinio ir metodų požiūriais, kartu išlaikydami savo pamatinį savitumą. Šių mokslų kūrėjams jau dabar tenka ir toliau neabejotinai teks dar plačiau atsižvelgti į tuos veiksnius, kurie lemia meno ir kitų kultūros sričių kaitą, turint galvoje pirmiausia sparčiai tobulėjančių elektroninių technologijų poveikį kultūrai. Tarp daugiariopų padarinių, kuriuos sukelia šie poveikiai, reikia pabrėžti tai, kad su technologijomis „atėjo vaizdų visuomenės laikai“¹⁷, daug kuo keičiantys žmogaus sąlyčio su tikrove pobūdį, nes praktiniame gyvenime vaizdas tampa bemaž daikto ekvivalentu, kultūroje vaizdas išstumia raidinį tekstą.

Technologijos skverbiasi, įnešdamos susvetimėjimą, ir į žmonių tarpusavio santykius, kai kuriose žmonių grupėse (daugiausia jaunimo) vis labiau plinta interneto sutarpinamas bendravimas, išstumiantis tiesioginį tarpasmeninį bendravimą. Kaupiasi gyvenimo patirtis, netelpanti į klasikinėje kultūroje susiformavusius įvaizdžius ir sampratas, kartu ir į humanitariniuose moksluose nusistovėjusias dalykines tyrimų apibrėžtis. Dėl to šiems mokslams kyla sudėtingos užduotys peržiūrėti ir išplėsti savo probleminius laukus, taip pat ir koncepcines priemones, plėsti tarpdalykines sąveikas, kad galėtų ir toliau atlikti savo pagrindinę misiją – konstruktyviai dalyvauti kultūriniame gyvenime, kurti dabarties ir ateities gyvenimo įprasminimo interpretacijas. Nes, kaip ir anksčiau, individo ir tautos tapatumo savimonė slypi dvasinės kultūros srityje, kurios sudėtinė dalis yra humanitariniai mokslai.

17 Jameson, F., *supra* note 12, p. 133.

Išvados

Humanitarinių mokslų kaitai daro reikšmingą poveikį platus elektroninių komunikacijos priemonių taikymas, stumiantis į kultūrinio gyvenimo pakraštį rašomo ir spausdinamo žodžio komunikaciją. Tai keičia daugelį tradicinių požiūrių į meną ir kultūrą, meno paskirties ir kūrybos sampratą. Į estetiškos kultūros pasaulį ateina virtualiosios tikrovės kūryba, nesiremianti klasikinei kultūrai būdingu reprezentacijos principu. Postmodernizmo filosofinių idėjų poveikyje irsta tradicinė kultūros reiškinių hierarchija, nyksta elitinės ir masinės kultūrų skirtis, kartu ir skirtis tarp gražaus ir bjauraus, gero ir blogo. Kartu atsiveria naujos kūrybinės raiškos galimybės. Tai daro poveikio humanitariniams mokslams, jiems kyla sudėtingi uždaviniai permąstyti savo probleminius laukus ir koncepcines priemones, plėsti tarpdalykines sąveikas.

Literatūra

- Andrijauskas, A. Estetikos ir meno filosofijos probleminių laukų sąveika. *Estetikos ir meno filosofijos probleminių laukų sąveika*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008.
- Ar valstybė turi mokslo plėtros viziją? Humanitarinių mokslų būklė. *Kultūros barai*. 1998/3: 6–12.
- Humanitarinių ir socialinių mokslų vertinimo kriterijai. *Kultūros barai*. 1999/2: 11–16.
- Humanitariniai ir socialiniai mokslai: krizė ar pakilimo pradžia? *Kultūros barai*. 2003/5: 2–7.
- Byčkov, V.; Mankovskaja, N. Virtualistika kaip nauja XXI amžiaus estetikos sritis. Iš: *Estetikos ir meno filosofijos probleminių laukų sąveika*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008.
- Brūzgienė, R. *Literatūra ir muzika: paralelės ir analogai*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.
- Jameson, F. *Kultūros posūkis: rinktiniai darbai apie postmodernizmą* (1983–1998). Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 2002.
- Jekentaitė, L. Dvasio suteneriai: ribos ir užribiai. Iš: *De profundis. Psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007.
- Kurnitzky, H. *Necivilizuota civilizacija: kaip visuomenė pralaimi savo ateitį*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2004.
- Latour, B. *Mes niekada nebuvo modernūs*. Vilnius: Homo liber, 2004.
- McLuhan, M. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 2003.
- Panofsky, E. *Prasmė vizualiniuose menuose*. Vilnius: Baltos lankos, 2002.
- Vaišvilaitė, I. Pirmeiviškas požiūris. *Knygų aidai*. 2010, 1.

SOME ISSUES OF THE CHANGES IN THE HUMANITIES

Bronislovas Kuzmickas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Humanities as well as the other culture areas are facing multiple challenges caused by the processes of globalization, rapid development of the technologies of communication and other changes in social life. Traditional hierarchical links and distinctions between different fields of culture are fading. On the one hand, the lines between humanities and social sciences are getting thinner, similarly as between different genres and styles in arts. On the other hand, the cultures of different regions of the world, particularly those of the West and of the East, are drawing closer to each other; this enables emerging various types of intercultural dialogues. All this incites the scholars to seek for a new conceptual means to be applied for the productive interpretation of new realities as well as for rethinking and reinterpreting the assets of the traditional culture. The interdisciplinary approach and multiculturalism are the characteristic features of the contemporary humanities, they raise complicated methodological issues. Digital humanities, interdisciplinary approach, semiotic studies of multimodal representations of information, multimodal communication are all responses of the humanities to the challenges of the modern world and, yet, new challenges to the humanities as well.*

The changes taking place in the humanities of nowadays are also strongly influenced by the widespread application of the electronic technologies of communication, which are competing with traditional communication of written texts. As a result many traditional views on art and culture in general, on the mission of art are changing. The areas of traditional aesthetic culture are interfered by virtual art, not accepting the principle of representation, peculiar to the classical concept of artistic creation. Under the influence of the postmodern philosophy the classical hierarchical structure of culture is disappearing as well as is the difference between the elite and popular culture. At the same time the new perspectives and forms of artistic creation appear. The humanities are facing the complicate tasks to reflect adequately the coming processes, to think over the new problems, to develop the interdisciplinary research.

Keywords: *humanities, culture, art, creation, informative technologies, virtuality, commercialization.*

Bronislovas Kuzmickas, Mykolas Romeris universiteto Humanitarinių mokslų instituto Filosofijos katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: filosofijos istorija, socialinė filosofija.

Bronislovas Kuzmickas, Mykolas Romeris University, Institute of Humanities, Department of Philosophy, Professor. Research interests: history of philosophy, social philosophy.